

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

(Br.) Vitt
Ar

EN MODIG FLICKA.

EN EPISOD FRÅN DET WIBORGSKA GATLOPPET
ÅR 1790.

AF

J. O. ÅBERG.

STOCKHOLM 1890.
SVEAS EXPEDITION.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1890.

I.

Gustaf III:s öfverilade befallning till sin broder, storamiralen hertig Karl af Södermanland, sedermera konung Karl XIII, att med stora flottan löpa in i Wiborgska viken för att skydda den där liggande svenska skärgårdsflottan, hade den bedröfliga följd, som därefter i vår historia erhållit namnet »wiborgska gatloppet», och som nära nog förorsakat de båda svenska flottornas undergång.

Stora flottan hade knappt hunnit in i viken förrän ryssarna passade på det gynnsamma tillfället och lade sig tvärs framför inloppet, sålunda innestängande hela den svenska sjömakten.

Läget var det vådligaste och ryssarna ansågo sig så säkra om den fullständigaste seger, att de till och med i förväg skickade glädjebudskap till Petersburg.

Men den hotande faran öfvervanns genom det okufliga mod, som de innestängde ådagalade vid genombrytningen, samt genom den lycka, som enligt ett gammalt ordstäf plägar stå den djerfve bi.

Under nära nog en hel månad voro de båda svenska flottorna innestängda i viken, och som vinden städse var missgynnande, fanns det föga hopp för dem att komma undan.

Nästan dagligen höllos därför öfverläggningar, och många olika förslag framkastades och blefvo slutligen efter granskningen förkastade.

Slutligen fick den i sjökrigstjensten vidt erfarne, men endast nittonårige löjtnanten Gustaf Klint, en af flottans skickligaste officerare och noggrann kännare af farvattnet i Finska viken, hvadan han allra helst användes till kunskapare, hvarunder han genom sitt mod och sin lokal-känedom alltid redde sig ur farorna, tillstånd att fram-

lägga ett af honom uppgjordt förslag till genombrytning. Denne Gustaf Klint var son till Erik Klint, major och befälhafvare på chefsskeppet »Gustaf III», samt år 1805 adlad med namnet af Klint.

Gustaf Klints förslag, som en längre tid afhandlades och slutligen efter många heta debatter antogs, tillstyrkte att flottan skulle verkställa sitt anfall genom vestra farleden och ej genom det trängre Björkö Sund i öster.

Under den mördande strid, som nu uppstod när de båda förenade svenska flottorna gingo lösa på de inloppet tillspärrande fienderna, seglade öfverstelöjtnanten Johan Puke med sitt skepp Dristigheten i spetsen och han gaf de ryska fartygen så väl riktade glatta lag och manövrerade så väl, att fienden ej kunde uträtta mycket för att skada honom.

Det är under denna för de svenska vapnen så hedrande genombrytning den 3 juli 1790 som efterföljande händelse tilldrager sig.

Vid ett litet, endast med svaga och lutande tistlar sparsamt bevuxet skär, i hvars närhet örlogsskeppet Dristigheten låg förankradt, hade en roslagsskuta af det slag, som man ännu i dag får se i hufvudstadens, skärgårdens och Mälarens farvatten, blifvit förtöjd.

Skutan låg af skäret skyddad för kulorna från de utanför liggande ryska skeppen samt var bemannad med fem båtsmän. De hette Snabb, Rask, Lustig, Hurtig och Krona.

Nämnda roslagsskuta hade blifvit inköpt af svenska kronan och begagnades för att transportera kaptenen Paul H. Scharffs saker, hvadan också dennes tjänstekvinna Anna Maria Engsten, född i Vestmanland i Fernebo socken, belägen ungefär två mil vester om Sala, befann sig ombord på skutan för att vakta sin herres tillhörigheter. Anna Maria var ej längre någon ung jänta, ty hon hade redan lefvat med i tjugusju somrar innan hon nu, den tjuguattonde, utförde den bragd, som gjort att hennes namn kommit att antecknas i »viborgska gatloppets» annaler.

Vid det tillfälle vi nu först göra Anna Marias bekantskap hade hon tagit plats på styrbords mot land vända reling. Vädret blåste ganska hårdt och gjorde att skutan krängde ej obetydligt.

Men detta tycktes ej mycket bekymra den hurtiga jäntan. Hon var visserligen född uppe i en landförsamling och hade i sin ungdom ej varit särdeles mycket på sjön, men såsom alla raska naturer, så vande hon sig snart äfven därvid, och nu var det stark fråga om hvem som var raskast till sjös, hon eller de fem matroserna.

Det var aftonen af den andra juli 1790 som Anna Maria hade många dystra ögonblick, under det hon satt på relingen. Hennes barm häfde sig ofta oroligt, och ej så sällan arbetade sig en tung suck väg öfver hennes läppar, under det hon dolde ansiktet i händerna.

Hvad kunde vara orsaken till denna hennes nedslagenhet? Deltog hon kanske så djupt i sina landsmäns olycka, eller fruktade hon måhända för att själf bringas om lifvet.

Nej, hon tänkte på de i Fernebo hemmavarande föräldrarna och anhöriga, från hvilka hon så länge varit skild, och att döma af den svaga rodnad, som uppsprang på hennes kinder, sysslade hennes tankar också med något annat. Vistandet i kriget och det bullersamma lif, som det föder, hade icke kunnat utplåna minnet af den hemmavarande vännen, åt hvilken hon en gång gifvit sin tro och sitt löfte.

Men han visste ju ej nu hvar hon fanns, ty då hennes husbonde afreste så hastigt, fick hon ej ens tid att sända honom ett bud. Skrifva kunde hon ej, och dessutom vore det ej säkert om brefvet någonsin skulle kunnat komma fram, ty det var ej så väl bestäldt med postgången på den tiden.

»Undrar om Anders Peter lefver ännu», mumlade hon för sig själf. »Skulle allt vara bra roligt att få återse honom. Nog vet han att jag följt kaptenen, men hvar vi nu befinna oss, det har han nog ingen aning om. Men, det må gå hur som helst, så måste jag ändock se efter att ingenting af husbondens saker kommer undan. Han sa' att han kunde lita på mig och — — — men

se där ha vi de andra tillbaka. Det var Necken hvad de ro fort. Någonting är således i görningen.

Vid dessa ord reste sig Anna Maria upp, undersökte noga om de i hennes vård öfverlemnade sakerna voro på sin plats och ställde sig vid motsatta relingen, under det hon med uppmärksamma blickar följde en liten båt, som, rodd af de fem båtsmännen från roslagsskutan, satte kurs på densamma. Den kom från Dristigheten.

»Se så, Anna Maria», ropade den ene båtsmannen, när båten var så nära att ljudet kunde höras, »nu gäller det på allvar!»

Då Anna Maria hörde detta, hvarken rodnade hon eller bleknade. Hon svarade endast med den lugnaste ton i världen:

»Jaså! Nå, det var då bra att vi komma härifrån en gång. Jag tycker att vi legat här länge nog nu!»

»Ja», inföll Snabb och tog törn, »jag börjar i rappet på att känna till hvar enda sten här på skäret.»

»Jag också», menade Rask.

Lustig, Hurtig och Krona instämde med tysta nickningar.

Så fort Hurtig kom upp på skutan, ville han med ens sluta Anna Maria i sin famn.

»Åh nej, låt han bli det där», utropade flickan och stötte honom så ifrigt tillbaka, att han nära nog ramlat öfver ända. »Jag tycker inte om den där pachasa!»

»Hå, hå», skrattade Lustig, som var ifrån Annas hemtrakt, »jag vet nog en, som du inte stöter tillbaka när han kommer så där!»

»Ja, det vet jag också», svarade Anna Maria och gjorde en tvär knyck på nacken. »Det är Anders Peter i Gersbo, ska' jag säga er.»

De fem båtsmännen syntes till en början en smula snopne öfver denna bekännelse. Men slutligen inföll Lustig:

»Var inte för säker på Anders Peter, du! När han inte hör af dig, så vet han nog att det finns vackra och rika flickor i trakten och — —»

»Tyst med dig, olycksfågel», afbröt Anna Maria, under det en svag rodnad af förtrytelse flög öfver hennes kinder. »Nej, du, Anders Peter är allt beständigare än

du, som inte varit hemifrån mer än åtta dagar, förrän du glömt Lisa i Åhl. Jo, du är just en skön fågel, du!»

Och när Anna Maria uttalade dessa sista ord, pekade hon finger åt Lustig, i följd hvaraf alla de andre började att med full hals gapskratta.

Detta retade nog Lustig, det syntes tydligt, men han vågade ej säga ett enda ord till sitt försvar, utan gick upp i land, där han hade något att bestyra med några till torkning upphängda kläder.

I skymningen lät kapten Scharff ro sig öfver till ros-lagsskutan. Anna Maria Engsten var då som bäst syssel-satt med att ordna och stufva om de inom relingarna befintliga föremålen.

Då kaptenen blef henne varse, gick han rakt fram till henne, klappade henne på axeln och sade:

»Nu, min raska flicka, blir det något helt annat af. Om du vill, kan du gå ombord på Dristigheten. Där är du alltid i större säkerhet.»

»Jag skulle lemna de saker, som blifvit lemnade i min vård», utbrast den modiga flickan förtrytsamt. »Nej, herr kapten, jag blir här, jag!»

Kapten Scharff betraktade med beundran den djärfva kvinnan. Under en lång stund kunde han ej finna ord för att yppa sina tankar, men slutligen sade han:

»Nå, blif kvar då! Kommer du ur den här klämman, så är din lycka gjord.»

Anna Maria besvarade ej dessa husbondens ord, men den suck, som hon förgäfves försökte att kväfva, borgade för att det var något särskildt, som hon önskade för sin lycka.

II.

Den tredje juli, denna i Sveriges häfder så betydelsefulla dag, randades.

Det första Johan Puke gjorde, då han »purrades», var att spörja efter vindens riktning.

»Ostlig», svarade den unge officer, som väckt »Dristighetens» djärfve befälhafvare.

Med ett enda språng var Puke ur sin koj. Det väderbitna och kraftiga ansiktet uttryckte idel belåtenhet och han mumlade för sig själf, under det han spände värjan kring midjan:

»Lyckan gynnar oss åtminstone till en början. Vill hon blott inte öfvergifva oss fram på dagen, så ska' det nog gå bra i det stora hela.»

Snart började signaler att vexlas fartygen emellan. Det var ett storartadt ögonblick när de båda svenska flottorna satte sig i rörelse och för spända dukar djärft styrde rakt på det ryska stängslet.

De ryska officerarne trodde knappt sina ögon. Väl hade de tillförne fått erfara de svenske officerarnes mod och djärfhet, men de kunde aldrig tro, att en sådan oerhörd djärfhet, som att försöka bryta sig ut, skulle kunna födas hos dem.

Och likväl hade de nu den nakna verkligheten framför sig. De sågo först Dristigheten rusa rakt på stängslet, och sedan följde båda flottorna after. Då blef där lif, rörelse och en obeskriflig förvirring på de ryska fartygen. Befallningar rötos fram, signalerna följde blixtnabbt på hvarandra. Kanonerna riktades. Skeppen rände upp för att mota de djärfve. Salfva följde på salfva. Braket var förfärligt och förtog skränet från de sårade och döende. Skeppsskrofvn genomborrades; ankarkettingar sprungo; master och rår splittrades; brädstumpar yrde omkring; elden tilltog med fruktansvärd hastighet och under allt detta drefvo de af stormen tillväxande vågorna det ena fartyget efter det andra på grund.

Men under allt detta stod sjöhjälten Johan Puke lugn och kall på sin kommandobrygga. Då han såg att flottorna troget följde efter, spred sig en ljusning öfver hans väderbitna anlete och han utbrast under det han hårdt kramade änterbilan:

»Vänta bara! Ännu är ej allt fullbordadt!»

Den lilla roslagsskutan, som, innan hon lemnade skäret, ytterligare fått till last fyrtio tunnor ärter och några får, höll sig troget i Dristighetens kölvatten. De fem båtsmännen visade åtminstone ej ännu någon fruktan.

Anna Maria hade krupit tillsammans vid masten. Det rörde sig så besynnerliga känslor inom henne. I ett sådant läge hade hon aldrig förut varit. Det var nära att hon förlorat hörseln i detta förfärliga brak. Händerna voro sammanknäppta öfver bröstet och hennes kinder hade nära nog dödens färg.

Lustig, som allt ifrån ordbytet med henne ej gifvit henne så kärvänliga blickar sedan hon påmint honom om hans otrohet mot Lisa i Åhl, tänkte nu att hämnas. Valkande bussen så hårdt att oljan rann ut för mungiporna sade han för den skull, under det han grinade försmädligt:

»Jo, jo, nu är du lagom stormodig, tror jag. Tänker du ännu på Anders Peter?»

»Ja, det gör jag», svarade flickan med så lugn stämma hon kunde antaga. »Men så tänker jag också på en annan.»

»Hvem kan det vara?» sporde Lustig, ännu alltjämt grinande.

»På honom, som makt hafver öfver våra lif.»

Vid dessa ord betraktade Anna Maria Lustig så allvarsamt och förebrående, att det gäckeri, som han hade på tungan, alldeles förstummades.

»Ja, där fick du», utbrast i detsamma Rask, som aldrig kunnat tåla Lustig för hans hädiska tungas skull. »Flickan kan bita igen, och det gör hon förbaska mig rätt i.»

Lustig kunde ej svara. Anna Marias allvarliga ord hade alldeles afväpnat honom.

Vinden tilltog emellertid i styrka och öfvergick inom kort till half storm. Den ganska breda wiborgska viken svallade som en kokande kittel. På dess yta simmade spillror af svenska och ryska skepp samt människor omkring. Den allmänna förvirringen gjorde att ganska få blefvo räddade.

I sin båt Amphion, som afmastad ännu ligger kvar vid Skeppsholmen i Stockholm såsom ett minne från den tid då Sverige ännu egde en så kallad »stor flotta» att värna sina haf och kuster med, for Gustaf III omkring och uppmuntrade de tappre till ännu större ansträngningar. Åsynen af honom elektriserade alla och åstadkom att de nära nog gjorde underverk.

»Dristigheten» hade brutit stängslet och de öfriga fartygen följde efter, de större skyddande de mindre. Härigenom förklaras också hvarför skärgårdsflottan, på hvilken ju också finska kustens skyddande företrädesvis berodde, jämförelsevis gjorde så verkligt små förluster.

Men om den lilla roslagsskutan bekymrade sig ingen. Den var alltför obetydlig att ens taga kännedom om.

Vågorna gingo många gånger öfver skrofvat och badade med sitt salta skum dess besättning.

Plötsligt framsköt liniefregatten Freja på sidan om skutan. Det var samma fartyg som Johan Puke fört i sjöslaget vid Öland året förut.

Krona, som var den yngste och vigaste af roslagsskutan besättning sprang upp i förstäfven och ropade åt Frejas besättning att taga dem på släp. En ända kastades också från liniefregattens akter, men för den höga sjögångens skull kunde ej Krona uppfånga den. Han var själf nära att gå öfver bord.

»Anfakta och regera», mumlade Hurtig, som satt vid rodret. »Det här kommer kanske att stå oss ganska dyrt!»

»Ja, och det är troligtvis därför att vi ha kjoityg ombord», svarade Lustig och gaf Anna Maria en harmfull blick.

Flickan vårdade sig ej ens om att besvara Lustigs förnärmande ord; hon hade ändock mycket att tänka på i dessa ögonblick då döden så att säga i hvarje sekund hängde öfver hennes hufvud.

Denna hennes tystnad retade för den skull Lustig. Sedan han en stund funderat öfver hvad han skulle säga som knnde vara riktigt dräpande, utbrast han:

»Ja, när jag sa' kjoityg, så menade jag också det-samma som — —»

Hans ord afbrötos här af ett på samma gång pipande, hväsande och gnisslande ljud, som genomskar luften. Lustig hade knappt tid att kasta sig ned på farkostens botten, förrän olyckan skedde.

Hurtig, som också igenkänt olycksförebudet, hukade sig äfven ned och undgick med knapp nöd förstörelsen.

Det var en fiendtlig stångkula, som träffade roslagsskutan, ramponerade kajutan och dödade ett får, som krupit dit in.

Men denna förstörelse var ej den enda som kulan åstadkom. Den krossade äfven sidan tätt utmed vattenytan och gjorde således att skutan började taga in vatten.

»Nu tjenar det till ingenting att vara här längre», utbrast Lustig, som ej var så särdeles modig. »En kula till, och — —»

Innan han fick sista ordet öfver läpparna, hade en annan kula träffat skutans bog och gjort stor skada där.

Nu vann Lustigs ord gehör hos de öfriga båtsmännen. Alla samlade sig till en kort rådplägning.

Följden häraf blef den, att Hurtig uppmanade Anna Maria Engsten att tillsammans med dem lemna den snart sjunkande roslagsskutan.

Men i dessa ögonblick försiggick en plötslig förändring med den trogna tjensteflickan. All hennes rädsla försvann. De förut åt alla håll oroligt spejande ögonen blickade lugnt, till och med gäckande, på båtsmännen och barmen häfde sig med häftigare slag, då hon utbrast:

»Jag har blifvit satt att vakta min husbondes saker, och förr än jag lemnar dem, skall jag falla i fiendens händer.»

»Men du är då galen, Anna», utbrast Lustig, som med möda krupit fram mellan spillrorna af kajutan. »Hur tror du att det ska gå om du stannar kvar här?»

»Det får gå hur det vill», svarade den modiga flickan energiskt.

Hurtig inföll nu:

»Men du kanske ej vet att det behöfs armar för att manövrera skutan? Hva sa?»

»Gud skall beskydda mig», svarade Anna Maria undergifvet. »Jag stannar kvar här.»

Båtsmännens alla öfvertalningsförsök strandade mot flickans en gång fattade beslut, det hon ej kunde förmås att på minsta sätt ändra.

Braket omkring den lilla roslagsskutan tilltog mer och mer. Kulorna flögo tätt som hagel genom tågvirket. Faran började att bli mer och mer öfverhängande.

»Nu stanna vi inte en enda minut längre här», utbrast Lustig då en kula tog bort hans hufvudbonad. »Till båten!»

»Ja, ingen ska kunna beskylla oss för feghet», inföll

Hurtig och spände sina skarpa ögon i Anna Marias ansikte, liksom ville han där läsa domslutet öfver deras förehafvande. Men hon vände sig plötsligt bort och låtsade syssla med de åt hennes vård anförtrodda sakerna.

Båten hade blifvit klargjord. Fyra båtsmän hade redan stigit ned i den, endast Lustig fanns ännu kvar på skutan.

»För sista gången besvär jag dig att följa oss», sade han till den modiga flickan.

»Nej», svarade Anna Maria med lika energisk stämma som förut. »Jag blir kvar här.»

»Nå», inföll då Lustig gäckande och på samma gång förargad öfver flickans envishet, »hvad ska jag säga åt Anders Peter när jag kommer hem och — —»

»Du kanske aldrig kommer hem till Fernebo», afbröt Anna Maria profetiskt.

Denna spådom föll synbarligen icke båtsman Lustig på läppen. Han kascherade sig likväl så mycket som möjligt och tvang sig till och med att skratta, då han svarade:

»Jo, jag ska tala om för honom hur envis du var, och att du antagligen snart nog fick dricka duskål med aborrarna, ja, det ska jag! Var säker därpå!»

»Låt bli det», svarade Anna Maria förebrående. »Inte kan du känna till Guds rådslag.»

Dessa enkla ord gjorde ett djupt intryck på båtsmännen, och Hurtig utlät sig:

»Låt flickan vara. Hon är nu så gammal att hon kan reda sig själf.»

Dessa ord gjorde slag i saken. Efter ännu en helsning sprang Lustig ned i båten. Den satte genast ut och försvann inom några ögonblick i den allmänt rådande förvirringen.

III.

När Anna Maria väl sett båten försvinna föll hon ned på knä vid masten och bad en lång stund om mod

och krafter att kunna uthärda de svåra lidanden, som utan allt tvifvel skulle komma att hopa sig i hennes väg. Hon bad så innerligt som en renhjärtad människa i hennes belägenhet någonsin *kan* bedja. Styrkt af bönen och fullt och fast öfvertygad om att den skulle bli hörd reste hon sig upp. Hennes förut af bekymmer omtöcknade blickar hade nu klarnat.

Hon såg sig omkring och hajade till.

»Store Gud, skutan drifver ju! Antingen måste den kastas på land eller också rakt i gapet på fienden.»

Med dessa ord skyndade hon bort till rodret, men hur skulle hon kunna styra fartyget, när det var utan segel! Innan båtsmännen lemnade detsamma hade de firat ned dem.

Anna Maria betänkte sig ej många minuter. Hon lemnade genast rorkulden och lyckades efter en stunds sökande finna reda på de tåg, med hvilka seglen hissas upp.

Det var det svåraste för den modiga flickan. Hon halade och drog så att svetten rann utefter hennes kinder, men hur mycket hon än ansträngde sig kunde hon ej få upp de tunga dukarna stort mer än till hälften.

Men detta var utan tvifvel en lycka för henne. Vinden hade nämligen tilltagit allt mera och skutan lade sig betydligt på sidan. Hade hon kunnat få upp seglen helt och hållet, skulle den med säkerhet kantrat.

Och under det Anna Maria arbetade härmed hveno de ryska kulorna som en hagelsvärm omkring henne. Många genömborrade seglen eller satte sig fast i mast och skrof, men ingendera träffade den modiga kvinnan, som tycktes beskyddas af en högre makt.

Då seglen kommo upp lydde skutan rodret. Men nu tillstötte en annan, vida farligare omständighet.

Då braket omkring henne stundtals tystnade hörde Anna Maria till sin förskräckelse ett allt mera porlande läte under sig. Hon kunde ej vara oviss om hvad detta betydde.

Men »beslut och handling äro ett hos kvinnan och två hos mannen» säger ett gammalt skämtuttryck och här besannades det, åtminstone hvad kvinnan beträffade. Anna Maria hade ej mer än en gång hört det porlande

lätet då hon fattade sitt beslut och ögonblickligen därefter satte det i handling.

Utan att gifva sig tid till många reflexioner, som här voro både onödiga och farliga, gjorde hon först fast rorkulten så pass mycket, att skutan skulle hålla samma kurs, som den hade. Därpå tog hon skyndsamt af sig de kläder hon kunde undvara, sökte rätt på de af stångkulan förorsakade hålen och fyllde dem så godt hon kunde med kläderna och de trasor hon dessutom hittade här och där i skutan. Härigenom hindrade hon vattnet att åtminstone intränga så häftigt och ymnigt hädanefter som förut.

Sedan detta var gjordt vände hon sig till fören, där en af de fiendtliga kulorna också borrar ett hål, hvarigenom vattnet fyllde förstäfven och därigenom nedtryckte den, så att skutan, som var särdeles snabbseglande, ej så litet hämmades i sitt lopp.

Men all fara var ännu icke öfver, ty fartyget intog, oaktadt de vidtagna försiktighetsmått, småningom ändock så mycket vatten, att faran blef större ju längre tiden led framåt.

Hur skulle nu Anna Maria göra? Alltjämt ansatt af fiendens kulor, som susade genom tågverket och esomoftast slet stora stycken ur relingarna, hade hon att frukta att i hvarje minut bli borrarad i sank.

En annan skulle till äfventyrs blifvit förtviflad och först som sist gifvit sig åt fienden, men Anna Maria egde en god portion af den envishet, som i de flesta fall för fram till målet.

Hon fann snart hvad som borde göras. Trots kulorna som hveno kring hennes öron och hvarje ögonblick hotade henne med döden, delade hon sin tid mellan rodret och pumparna, och hon arbetade vid dessa sistnämnda icke blott »som en hel karl», såsom ordstäfvet lyder, utan till och med som två.

När hon då tyckte att hon fått upp så mycket vatten, som behöfdes för att skutan skulle kunna hålla sjön en god stund, skyndade hon tillbaka till rodret igen.

Vid en af de öar, som ligga utanför den vik, vid hvars innersta ända staden Fredrikshamn är belägen, hade de fem båtsmännen från roslagsskutan sökt skydd.

De hade många gånger varit i den ögonskenligaste lifsfara än för de förföljande ryssarna, än för den hårda stormen.

Många gånger ångrade de, att de icke stannat kvar på roslagsskutan; där hade de åtminstone haft något bättre skydd.

Trötta och medtagna skyndade de i land på den lilla holmen, där de hoppades att få hvila ut sig en stund efter ansträngningarna.

»Ja, värre har jag aldrig varit utsatt för», menade Lustig under det han kastade sig rak lång i gräset, »men det måste då medgifvas, att de våra ha gjort sin sak bra!»

»Ja, och den Puke sedan», utbrast Hurtig. »Aldrig ska jag glömma den synen då han med Dristigheten sprängde det ryska stängslet. Pojkar, om vi hade så mycket som till en grogg här, skulle vi dricka hans skål i botten!»

»Nå, än Klint då; var han kanske sämre, han? Gaf han inte från 'Gustaf III' ryssen så bastanta glatta lag, att — — ja, ni såg det nog allesammans! Och de öfriga, ha de ej utmärkt sig lika mycket och — — men vi ensamma ha — —»

»Hvad är det du pratar för smörja», afbröt Krona, under det han förtrytsamt rynkade ögonbrynen. »Rå vi för att amiralen kommenderat oss att vakta kaptenens saker? Hva sa?»

»Nej, det rå vi inte för», ropade de andra med en mun och till utseendet förtrytsamt.

»Men», inföll därefter Rask, som under hela tiden ej talat många ord, »jag undrar just hur det gått med den egensinniga Anna Maria!»

»Ja, det var den egensinnigaste jag någonsin råkat ut för», sade Lustig och tog sig om skägget, »och nog kan jag — —»

»Ja, nog kan du bli mäktat arg öfver att hon inte vill ha dig», afbröt Krona hastigt och spefullt.

»Det grämer mig inte», menade Lustig, under det rodnaden på hans kinder tydligt motsade hans ord, »men jag tycker ändå att det skulle vara stor synd, om ryssen finge tag i henne.»

»Ja, nog vore det så», menade Snabb. »Jäntan har

mod i sig, det är säkert, och att hon inte ville lemna sin herres saker så där vind för våg, det är något vackert af henne, ska jag säga er!»

»Nej, se bara!» utropade i det samma Krona. »Är det inte skutan som länsar undan där borta?»

Och vid dessa ord pekade han utåt de yttre, af hvitt skum omgifna holmarna.

Alla hans kamrater satte händerna öfver ögonen för att kunna se bättre.

»Ja, vid min själs salighet, är det inte så», utbrast Lustig och såg helt lång ut i synen. »Hvem tusan har kunnat hjälpa flickan upp med seglen?»

»Ja, inte vet jag», menade Rask.

»Inte jag heller», stönade Krona.

»Nej, fördöme mig om jag begriper det», mumlade Hurtig och klämde bussen häftigare.

»Jo, jag vet det», menade Snabb och såg mäktiga fundersam ut.

»Hvem, hvem?» ropade de öfriga med en mun.

»Gud och hon själf», inföll Snabb, icke utan rörelse.

»Hm, hm», hostade Lustig och syntes en smula skamsen. »Det beror på hur man tar det.»

»Nej, alls inte», svarade Snabb. »Anna Maria är en from och god flicka, och den, som sätter sin förtröstan till Gud, han behöfver ej räddas för farorna. Det se vi nu!»

»Nej, hör på den», gäckades Lustig. »Han blir nog prest med tiden, han!»

»Nå, vi få nu se om hon lyckas undgå den där faran också», utbrast Hurtig och pekade utåt. »Se bara nu då!»

Alla följde riktningen af hans hand och upptäckte snart en stor rysk fregatt, som för alla segel förföljde den lilla roslagsskutan.

Denna klämman var den värsta som Anna Maria varit uti. Lyckligt undkommen från genombrytningen, såg hon sig strax därefter förföljd af den ofvan nämnda fregatten, som sköt lag på lag.

Men hans kulor träffade ej, utan dansade än framför, än bakom och än öfver den lilla skutan.

Det var en egendomlig scen, som nu upprullades vid de yttre skären, och fullt värdig en skicklig marinmåla-

res pensel: den stora ryska fregatten, ur hvars sidor den ena blixten efter den andra ljungade fram, så den lilla roslagsskutan med blott halfva segel och då och då Anna Marias hvita hufvudduk, som sekundlikt fladdrade öfver skutans reling.

»Om hon blott ville hålla in bland holmarna, så vore hon frälst», utbrast Hurtig, som i upprätt ställning tagit plats på en väldig sten i själfva vattenbrynet. Vore jag — — —»

»Tyst du», utbrast i detsamma Rask, »flickan är inte så dum som vi hållit henne för!»

Och det tycktes verkligen som om Hurtigs uppmaning skulle hörts ut till Anna Maria, ty just i detsamma vände skutan inåt.

Fregatten följde obetänksamt efter och gjorde ett sista försök att uppnå den flyende. Men när detta ej lyckades, fördubblade den sin eld för att om möjligt skjuta den flyende i sank.

Men detta blef fregattens ofärd. Vid den manöver den gjorde för att med hela sin breddside kunna krossa det lilla fartyget, råkade den på grund.

Braket, som följde på grundstötningen, hördes ända till den holme, på hvilken de fem båtsmännen befunno sig.

IV.

»Gud vare lof! Jag är nu räddad», utbrast den modiga flickan, då hon märkte den olycka som händt fregatten. »Jag tackar dig, Gud, att du frälsat mig från alla dessa faror. Nu», fortfor hon och hennes ansikte strålade af glädje, »nu kan jag hoppas att komma oskadad till den öfriga flottan. Men hvart har den tagit vägen?»

Då ingen fanns, som kunde besvara denna hennes fråga, ändrade hon åter kurs och styrde utåt.

»Jag får väl sikte på någon svensk, för att få veta hvar min husbonde tagit vägen», mumlade hon för sig

själf, under det hon spejade utåt finska viken, där både närmare och fjärmare segel gjorde att hon åter ändrade kurs och följde holmarna så godt hon kunde. Hon visste att skutan var föga djupgående och därför styrde hon så nära land hon vågade.

»Äfven om jag nu skulle sätta på grund», tänkte hon för sig själf, »så ska ändock inte ryssen ha min husbondes saker och inte mig heller! Nej, hellre döden i vågorna», fortfor hon energiskt och såg bort mot den på grund stående fregatten, hvars besättning gjorde allt hvad i dess förmåga stod för att lösgöra fartyget från grundet.

Skymningen ökades mer och mer och slutligen blef den så stark, att Anna Maria var tvungen att hålla ut till sjös igen, för att ej riskera att komma på grund.

»Se så», skrek Hurtig då braket från den grundstötta fregatten trängde fram till hans öron, »nu står han där vackert!»

»Kunde tro det», menade Krona. »Det här farvatt-net är inte att leka med.»

»Nej minsann», utbrast Lustig och såg snopen ut. »Aldrig kunde jag tro att flickan var så slipad!»

»Jo, jo, men du», hånade i sin ordning Rask, »Anders Peter han får allt en duktig hustru, han.»

Lustig blef blodröd i ansiktet, men yttrade ej ett enda ord såsom svar på hänsyftelsen.

I detta ögonblick utropade Snabb:

»Jag tror, min Gud och själ, att ryssen sätter ut båtar! Tänker han att på detta sätt fånga Anna Maria, då får han allt dra vefven!»

»Ja, det ser minsann så ut», ropade Krona. »Båtarna styra till närmaste holme.»

En god halftimme gick till ända utan att något syn-tes af båtarna. Men då Krona af en händelse kom att kasta sina blickar inåt det smala sund, som skilde den holme, på hvilken han och hans olyckskamrater befunno sig, från den utanför liggande, skrek han till med hela styrkan af sin röst:

»Kunde nog tro att de karnaljerna upptäckt oss! Se der i sundet! Fort till båten! Den måtte väl kunna bära oss öfver till fastlandet åtminstone!»

De fem matroserna ilade ned till den lilla båten,

men just som de skulle skjuta ut den, dubblerade ryssarna udden, hvarigenom de fingosvenskarnainom skotthåll.

»Nå, Lustig», skrek Krona, när den gamle ännu dröjde kvar på stranden, »skynda dig!»

»Anfäktad och regerad», ropade Lustig och ref sig i skägget, »jag glömde min huggare där uppe vid stenen och den måste jag ha med mig!»

Det var förgäfvets som kamraterna ropade efter honom att vända om. Lustig skyndade efter sin huggare och kom i sakta lunk tillbaka till stranden.

Då han satte foten på båtens reling, kunde han ej låta bli att i sista ögonblicket håna sina fiender.

»Se ni, rysskarnaljer», skrek han för den skull och svängde huggaren öfver sitt hufvud. »Den här skulle ni åtminstone inte få! Jag har allt lurat er, jag, det kan — —»

Dessa ord voro de sista som Lustig uttalade i detta lifvet. Under det han öfvermodigt hojtade och skrek åt ryssarna, hade hvarken han eller hans kamrater gifvit akt på att en nickhake, som var placerad i den ryska båtens förstäf, hade blifvit riktad. Skottet brann af och kulan slet bokstafligen den hånande Lustig midt itu, så att öfre delen föll ned i båten och den undre i vattnet.

Här var nu ej tid att beklaga kamratens fall. Dylika händelser äro för resten så vanliga i ett krig, att man sällan fäster sig därvid.

Den öfre delen af Lustigs kropp blef för den skull ögonblickligen kastad i vattnet, hvarefter de fyra återstående båtsmännen rodde af alla krafter mot land.

Den ryska båten försummadé ej att förfölja. Mer än en gång voro svenskarna nära att bli tagna, men tack vare litenheten hos deras farkost, lyckades det dem slutligen att efter stora ansträngningar komma undan mellan ett par holmar, dit den fiendtliga båten ej vågade följa dem.

Efter ytterligare ett par timmars rodd lyckades det dem att genomvåta och med båten till hälften fylld af vatten komma i land på en skogig landtunga på vikens vestra strand ungefär en fjärdedels mil söder om Fredrikshamn.

Sedan de sänkt båten, af hvilken de nu ej mera

kunde ha någon nytta, skyndade de uppåt landet för att söka reda på hvarthän den svenska flottan dragit sig efter »wiborgska gatloppet».

Men innan de lemnade stranden sade Hurtig:

»Anna Maria spådde allt sant, hon!»

»Hvad då? Hvad spådde hon?» ropade de tre öfriga med en mun.

»Ha ni redan glömt det?»

»Ja», utbrast Krona och såg fundersam ut, »jag kan inte påminna mig att hon sagt någonting.»

»Inte jag heller», bedyrade Snabb.

»Om man lofvade att få mig lefvande, så fördöme mig om jag kommer ihåg någonting», utbrast Rask.

»Äh, ni ha då ena ordentliga hönsminnen», skrattade Hurtig. »Kommer ni inte ihåg att Lustig gäckades med flickan, just som vi begåfvo oss af från båten, och sporde hvad han fick helsa Anders Peter med när han komme hem?»

»Jo, nu vet jag det, när du uppfriskar mitt minne», ropade Krona. »Hon menade på att Lustig själf kanske aldrig skulle komma till sitt hem i — i — — hvad är det nu stället heter?»

»Fernebo», upplyste Rask.

»Ja, just så var det», utbrast Hurtig. »Och hvem kunde tro att hennes spådom skulle besannas redan samma dag?»

»Ja», inföll nu Krona, »Anna Maria är en duktig flicka, och lyckas hon att föra skutan oskadd i hamn, så är hon värd stor belöning, det är säkert.»

»Du ska' få se att hon också får det», inföll Hurtig. »Vänta bara om kungen får nys om saken, han plägar inte lemna en sådan bragd obelönad.»

V.

Att den svenska flottan gjort stora förluster i genom-
brytningen är helt naturligt, men det länder den ändock
till ej så ringa heder att ha kunnat bryta det hårda stäng-

sel, som den ryska stora flottan dragit framför den-
samma.

Den svenska örlogsflottan under hertig Karls af Södermanland befäl drog sig, så fort den kunde, tillbaka till Sveaborg för att reparera där lidna skador. Skärgårdsflottan däremot, som ej lidit så mycket under »gatloppet», ankrade vid Svensksund, där den året förut haft en ärofull strid med den ryska.

Denna skärgårdsflotta hade Gustaf III själf till anförare och Karl Olof Cronstedt, förrädaren, han, som den tredje maj 1808 öfverlemnade Nordens Gibraltar åt ryssarna, till underbefälhafvare.

Det är om honom, som Johan Ludvig Runeberg skriver i sitt energiska poem »Sveaborg»:

»O lif! Den man hvars skuld det var
Att denna tårflod rann,
En gång den skönsta lager skar,
Som någon hjälte vann;
Den svenska flottans största glans,
Dess seger vid Svensksund, var hans.»

Runeberg, som ej i hela sitt poem nämner Cronstedts namn, naturligtvis emedan han glöder af djupt förakt för fosterlandsförrädaren, betecknar honom vidare sålunda:

»Förtig hans ätt, nämn ej hans stam,
Hvälf ej på den hans brott,
Må ingen plikta för hans skam,
Den drabbe honom blott.
Den som förrådt sitt land, han har
Ej ätt, ej stam, ej son, ej far.

Nämn honom blott den falska stam
Man ställt till Finlands stöd.
Nämn honom hån och blygd och skam,
Och skuld och straff och död.
Det är blott så han nämnas bör,
Det är att skona den, som hör.

Tag allt hvad mörker finns i graf,
Tag allt hvad kval i lif,
Och bilda dig ett namn däraf
Och det åt honom gif.
Det skall dock väcka mindre sorg,
Än det han har på Sveaborg.»

Hvilken gräslig förbannelse, men på samma gång hvilken djup smärta ligger ej i dessa ord! Det är så att hjärtat krymper samman när man läser dem, och dock — det är domen öfver hvarje landsförrädare.

Det var, såsom ofvan sades, denne Karl Olof Cronstedt, som nu förde underbefälet öfver den vid Svensksund förankrade skärgårdsflottan.

Han anade genast att ryssarna, som han föreställde sig fulla af öfvermod öfver den framgång de haft, något hvarti han ej heller misstog sig, skulle anfälla honom så fort som möjligt i den förhoppningen, att alldeles kunna tillintetgöra den svenska skärgårdsflottan.

I följd däraf skyndade Cronstedt att så fort som möjligt utse passande ställningar åt sin flotta. Han valde också, beräknande nog, de trångaste vattnen, där ryska flottan, som räknade en mängd stora, djupgående och svårmanövrerade fartyg, ej skulle kunna röra sig nog ledigt under striden.

Till den ändan lät han dels nedlägga försänkningar i de större inloppen, dels spärrade han både dem och de mindre medelst sammanfästade kanonslupar och pråmar.

Sålunda rustade och beredda att till det yttersta försvara sig, inväntade svenskarna sina motståndare.

Sex dagar efter »wiborgska gatloppet», eller den 9 juli 1790, stod detta för den svenska flottan så ärofulla slag, där den ryska, anford af prinsen af Nassau, som till och med på förhand låtit på sitt amiralsskepp inreda ett arrestrum åt Gustaf III, blef så i grund slagen, att den på långliga tider ej kunde repa sig.

Denna sjöstrid är likväl ej ämne för denna skildring, utan vilja vi i stället uppsöka vår gamla bekanta, Anna Maria Engsten.

Redan tidigt på morgonen den fjärde juli syntes en med åtta roddare bemannad barkass fara emellan holmarna och öarna i den svensksundska skärgården.

I denna barkass, bestyckad med två ganska stora nickhakar, en i fören och en i aktern, befunno sig, utom

roddarne och båtens styrman, löjtnant Gustaf Klint, den berömde partigångaren till sjös, konung Gustaf III, K. O. Cronstedt, Johan Puke och kaptenen Paul H. Scharff.

Gustaf III var ute i ändamål att så noggrant som möjligt undersöka den blifvande stridsplatsen och att träffa alla de anstalter, som voro möjliga för att hindra fienden från att vidare framtränga.

»Undrar när vår öfvermodige fiende skall infinna sig», utbrast slutligen konungen, sedan han till sin fulla belåtenhet sett att alla hans befallningar så noggrant som möjligt efterkommos.

»Detta dröjsmål torde ej räcka många dagar», svarade Cronstedt. »Prinsen af Nassau önskar nog att så fort som möjligt reparera den skymf han anses ha lidit genom att låta oss komma undan.»

»Nej, det är vi, som ska aftvä den skymf, som vidlåder oss», inföll Puke djärft.

Gustaf III spände sina stora uttrycksfulla ögon i tälaren, liksom ville han säga: Akta dig, att du ej talar hufvudet af dig.

Men Johan Puke var en man med sjömannens hela rättframhet. Han såg därför, utan att blinka, konungen allvarligt i ögonen och hade redan ett svar på läpparna, då Gustaf III fortfor:

»Jag vet, min käre Puke, att ni ej gillar blokaden af Wiborg, och ni hade ju äfven rätt då ni påstod att det skulle gå olyckligt för oss. Men», fortfor han, och det för honom egendomliga leendet, som vann så många hjärtan, spelade nu kring hans läppar, »för denna gång kan ni väl förlåta mig det där misstaget, eller hur?»

Konungens spetsiga ursäkt bragte den tappre sjöbusen alldeles ur fattningen, ty han var icke en ordets man, utan en handlingens. Han insåg dock att något måste sägas här, hvarför han med stammande tunga utbrast:

»Ers majestät — — det — — var — — ej så illa menadt. så — — att — — jag — —»

»Se så, min käre Puke», afbröt konungen och klapade Dristighetens käcke befälhafvare på axeln, »tag inte mina ord så illa vid er. Jag säger som ni: det var ej så illa menadt.»

Freden mellan konungen och hans käcke sjöbuss var i och med det samma slutet.

Efter en stunds rodd och sedan Gustaf III samtalat med Cronstedt om hvad som ytterligare borde göras för att stärka försvaret, vände han sig plötsligt till kapten Scharff med denna fråga:

»Hvad kommer åt er, kapten? Ni som annars plägar vara munterheten själf, har nu hela morgonen varit tyst och slutet som en egyptisk prest. Hvad har ni på edert hjärta?»

»Åh, ers majestät», svarade kaptenen, »det tyckes för andra ögon blott vara en småsak, men för mina, så — så — —»,

»Så säg då ut», inföll konung Gustaf otåligt. »Jag vill veta hvad som fördystrar er.»

»Ers majestät skall få veta det», svarade Scharff, under det en tung suck höjde hans bröst. »I en roslags-skuta hade jag mina tillhörigheter och de vaktades af fem båtsmän och min präktiga tjensteflicka, Anna Maria Engsten. Under genombrytningen såg jag nämnda skuta många gånger i fara utan att kunna bispringa den. Men sedan genombrytningen var gjord kunde jag ej vidare upptäcka henne, och nu är det oron öfver folkets öde, som fördystrar mitt sinne.»

»Men mest flickans, kan jag förmoda», inföll Puke något satiriskt.

»Ja, det är sant», svarade kapten Scharff utan att låtsa om den tvetydiga anspelningen. »Anna Maria var en ovanligt duglig och framför allt plikttrogen tjenarinna, och det är därför som jag uppriktigt saknar henne. Hon hade förtjänat ett bättre öde än att antingen drunkna eller falla i ryssarnas händer.»

»Men hvarför tillät ni henne att vara kvar på skutan», frågade konungen. »Kunde ej båtsmännen sköta den ensam.»

Jag försökte nog att öfvertala henne att gå ombord på mitt fartyg, men hon stod fast vid sitt beslut att ej öfvergifva de åt hennes vård anförtrodda sakerna. Jag ville ej tvinga henne och då fick hon sin vilja fram.

»I sanning en ovanlig flicka», svarade Gustaf III, i det han drömmande lät sina blickar irra ut öfver hol-

marna och skären. »Om hon till äfventyrs skulle vara vid lif, så förtjenar hon i sanning en belöning framför alla andra.»

»Var hon på den skutan som följde Dristigheten tätt i kölvattnet?» sporde nu Johan Puke, synbarligen intresserad af Scharffs meddelande.

»Ja, det var hon.»

»Nå», svarade Puke, »då kan jag berätta att jag under det häftigaste kulregnet såg en båt lemna skutan och — —»

»Då är den nog vinddrifven och tagen af fienden», afbröt Scharff. »Nå, strunt i sakerna, men om flickan fallit i ryssarnas händer så skulle det gräma mig mycket.»

»Skutan blef ej vinddrifven», svarade Puke, »ty den höll stadigt samma kurs som jag så länge jag kunde se henne.»

»Ni såg ej, om det var någon kvinna med i båten, som lemnade skutan», frågade nu Scharff.

»Nej det fäste jag mig inte vid, ty jag fick i detsamma annat och viktigare att egna min uppmärksamhet åt», svarade Puke torrt.

I detsamma utropade den vid rodret sittande Gustaf Klint, i det han pekade åt öster:

»Nej se bara på den där! Det var mig en djärf krabat. Att gå genom det där af grund uppfyllda sundet, det skulle jag ej vilja åtaga mig och det ehuru jag väl känner till passagen där!»

»Det är väl någon af öbefolkningen, som är ute på fiske», inföll Gustaf III.

Kaptén Scharff, som oafåtligt haft sina blickar fästade på den nyupptäckta seglaren, utropade nu:

»Sådana farkoster begagna ej dessa öbor, men jag vill vara skapt som en hvalfisk, om det inte är den af oss nyligen omtalade roslagsskutan.»

Alla sågo på kaptén Scharff och i deras miner stod tydligt att läsa den tanken, att han i en hast blifvit splittergalen.

»Det är sant hvad jag säger», utbrast kaptenen. »Det är den roslagsskuta, som för mina saker.»

»Och er präktiga tjensteflicka», inföll Gustaf III småleende.

»Ovist är om hon är med, men jag skulle dock tro det», svarade Scharff under det hoppets stråle lyste ur hans ögon.

Sedan Gustaf III derefter befallt Gustaf Klint att sätta kurs på skutan, nära nog flög båten, framdrifven af de kraftiga årtagen, i riktning mot den halfva segel bärande roslagsskutan.

VI.

»Min Gud och själ tror jag inte att skutan går i marvatten!» utropade kapten Scharff när båten endast var på några famnars afstånd från sitt mål.

»Och inte kan jag heller se att någon styr den», inföll Cronstedt.

»Kanske den flygande holländaren», menade Puke buttert.

»Raska på, gossar», uppmanade Gustaf III. »Här är kanske fara på färde.»

Då båten slutligen lade till vid skutans babordssida hoppade först konungen och strax därefter kapten Scharff upp på relingen.

Men vid den syn de nu sågo stannade de kvar på relingen och höllo sig fast i vanten, som stödde masten.

Se här orsaken till deras stillastående.

Vid styrbords reling men längre akterut låg Anna Maria Engsten på knä och hade all möjlig möda att hämma vattnet från att tränga in genom det hål, som den ryska stångkulan gjort. Hon låg med ryggen vänd mot de nykomna och var så upptagen af sitt arbete, att hon icke förnummit det ringaste ljud från den annalkande båten.

Gustaf III och kapten Scharff betraktade hvarandra en god stund utan att komma sig för att yttra någon ting. Härefter började deras blickar att söka öfverallt på fartyget, men när de ej upptäckte hvad de sökte, kunde båda två ej återhålla detta samtidiga utrop:

»Kan det väl vara möjligt!»

Dessa ord yttrades så högt, att Anna Maria hörde dem oaktadt sin trägna sysselsättning.

Förskräckt vände hon sig om. Hennes förfäran, när hon så plötsligt såg tvänne män framför sig, gjorde att hon i förstone ej kände igen åtminstone sin husbonde, utan tog dem för att vara öfvernaturliga uppenbarelser.

Hon gaf för den skull till ett anskri och tumlade mot relingen, men ögonblicket därefter återkom sansen. Hon reste sig hastigt upp och utropade, i det hon ilade fram till kaptenen:

»Hur i Herrans namn har husbond' kommit hit, och hur har han — —»

Hennes blickar föllo i detsamma på konungen, den hon sett några gånger förut och nu kände igen, hvarför hon djupt rodnande drog sig tillbaka.

»Men hur i Herrans namn har *du* kommit hit», utbrast i stället kapten Scharff. »Hur mycket jag ser mig omkring här, synes ingen mer än du!»

»Var nu ej blyg, flicka», utbrast Gustaf III och närmade sig Anna Maria, »utan berätta hur du kunnat taga dig hit, ty du synes ensam.»

Sedan Puke och Cronstedt äfven kommit upp på roslagsskutan, fick Anna Maria förtälja sin med rätta underbara färd. Hon dolde icke heller några omständigheter därvid.

När hon slutat utropade Gustaf III:

»Mycket underligt tilldrager sig visserligen i krig, men denna färd hör ovillkorligen till en af de förunderligaste jag någonsin hört, och jag skulle ej tro den vara sann, om jag ej nu med egna ögon såge beviset därpå. Men, hör du flicka, hvar äro de båtsmän, som lemnade dig i sticket?»

»Hur ska jag kunna veta det, herre konung! Jag har inte sett skymten af dem sedan de lemnade mig.»

»Har du ej varit rädd under denna nära åtta mil långa färd?» sporde Puke, hvilkens buttra drag betydligt ljusnat under flickans berättelse.

»Blott en enda gång, herre», svarade Anna Maria och slog ned ögonen.

»Och när var det?»

»Då fregatten ansatte mig så hårdt.»

»Det undrar jag ej på», utbrast Gustaf III. »Hvem som helst skulle känt sig ängslig till mods.»

»Ja se, jag tänkte som så», inföll Anna Maria, »att om nu ryssen får min husbondes saker i sitt våld, så skulle jag aldrig sedan kunna visa mig för honom med rent samvete, eftersom jag inte hållit ord, då jag lofvade honom att skydda hans egendom, och inte gjorde det.»

Denna okonstlade och naiva bekännelse lockade fram leenden kring allas läppar, till och med kring Pukes.

Sedan konung Gustaf med några uppmuntrande ord tackat Anna Maria för den trohet hon visat sin herre och svenska kronan, befallde han att den sönderskjutna roslagsskutan skulle tätas så godt man kunde.

Sedan barkassen blifvit förtöjd vid babords sida togo båtsmännen hurtigt itu med lagningen. Denna var snart färdig. Skutans segel hissades fullständigt, och som vinden var gynnande gick färden bra.

Stor blef också förvåningen när Gustaf III kom tillbaka på en simpel roslagsskuta i stället för på sin mera prydliga barkass.

Konungen hade dock förbjudit alla sina följeslagare att omtala händelsen med roslagsskutan och dess räddarinna den hjältemodiga Anna Maria Engsten förr, än han själf gifvit dem tillåtelsen därtill. Det märktes tydligt att han hade en plan i tankarna.

VII.

Tvenne dagar därefter belyste eftermiddagssolen en vacker tafla. Det var den svenska skärgårdsflottan, som höll på att intaga den ställning, som den skulle innehafva om fienden nalkades. Nästan alla de fartyg, som undsluppit »gatloppet» med mer eller mindre skador, hade efter hand återkommit och intagit sina för dem bestämda platser.

Man skulle kunna föreställa sig att svärmodet och nedslagenheten nu helt och hållet bemäktigat sig de svenska officerarne och sjömännen efter förlusten å wiborgska

viken, men att så icke var förhållandet, det syntes på allas anleten och på den ifver, hvarmed alla arbetade för att reparera hvad som var skadadt.

Också var Gustaf III outtröttlig i att fara omkring och uppmuntra sitt folk. Jakten Amphion begagnades sällan vid dylika utfärder, utan helt enkelt den första båt, som öfverkoms.

Mången gång öfverraskade således konungen sitt folk, som ej kunde ana att den simpla farkosten, utan några utmärkelsetecken, bar den svenska monarken inom sina relingar.

Men genom dessa sina färder och genom sin nedlåtande mildhet vann Gustaf III helt och hållet sitt folks hjärtan, och det fanns ej en enda man, från den högste och till den lägste, som ej glödde af begär att under »tjusarkungens» anförande få utplåna den fläck, som flykten från Wiborg till en del satt på den svenska flottans annars så rena häfdeblad.

En gång kom Gustaf III i sällskap med kapten Scharff och fyra roddare ut till ett af de ytterst belägna fartygen. Detta hade varit i den hetaste elden vid »gatloppet» och därför blifvit ganska illa tilltygadt. Det var också i början fråga om att förlägga det i reserven, men när dess officerare och manskap enstämmigt yrkade på att få behålla sin plats i första linien såsom tillförne, ville ej konungen nedslå deras mod genom att vägra dem denna hjältemodiga anhållan.

Officerare och manskap arbetade nu som ifrigast på att sätta fartyget i stånd igen, och voro så uppe i detta sitt arbete, att de ej märkte när konungens båt, som smugit sig längs stranden af den närmaste holmen, lade till vid sidan.

Bestörtningen blef också allmän, då Gustaf III med ens stod uppe på däck. Men bland de arbetande fanns det fyra män, som kände en icke så liten förskräckelse när de upptäckte kapten Scharff vid konungens sida.

Dessa fyra män voro våra gamla bekanta, Snabb, Rask, Hurtig och Krona. Efter många öden hade det äntligen lyckats dem att leta sig väg fram till Svensk-sund, där de genast anmälde sig till tjenstgöring och blefvo kommenderade på det fartyg, där de nu arbetade.

Det var Hurtig, som allra först fick ögonen på kapten Scharff. Medelst en knuff i sidan gaf han sina kamrater anvisning på hvad som var på färde. Följden häraf blef den att de, besjälade af en gemensam känsla, drogo sig så långt tillbaka som möjligt.

Men denna deras manöver skulle ej mycket gagna dem.

Efter vanligheten gick konung Gustaf med kapten Scharff vid sin sida omkring öfverallt på fartyget, synade noga arbetet, gjorde sina anmärkningar emot eller också gillade detsamma. Härunder samtalade han alltid gladt och vänligt med hvar och en, antingen han var officer eller simpel sjöman.

Hvad Hurtig och hans kamrater fruktat inträffade äfven mot slutet af konungens vandring.

Gustaf III stannade till sist framför det arbetslag, som höll på med att sätta några skadade kanonportar i stånd igen. Det var där som Hurtig och hans kamrater befunno sig.

Plötsligt utropade kapten Scharff:

»Ser jag inte rätt eller stå där inte samma båtsmän som voro med på roslagsskutan?»

Om fartyget plötsligt sjunkit, skulle de utpekade ansett det som en välgärning. De stodo nu där som äkta syndapaltar, utsatta icke allenast för konungens utan äfven för sina nya kamraters forskande blickar.

Men ännu värre blef det när kapten Scharff fortsatte:

»Jo, jag känner nu igen dem! Det är desamma, som fegt öfvergåfvo skutan, hvilken sedan hitfördes af min modiga tjensteflicka.»

Vid dessa kaptenens ord rodnade de fyra båtsmännen, Hurtig dock värst. Innan någon af hans kamrater kunde hindra det, steg han fram för att tala, men hann ej få ett enda ord öfver läpparna förr än konungen vinkade åt honom att tiga.

»Är det sant som kapten Scharff säger?» sporde därefter Gustaf III strängt.

Ett knappt hörbart »ja» sväfvade på Hurtigs läppar.

»Gå ned i båten där», befalldes konungen och pekade på den lilla farkost han själf begagnade. Men i detsamma framsteg en af dess roddare, som erhållit tillåtelse att gå

upp på fartyget och helsa på en broder, som arbetade där, och sade:

»Förlåt mig, ers majestät, att jag vågar upplysa om att båten ej kan bära oss alla.»

Gustaf III kastade en frågande blick på kapten Scharff som genast skyndade bort för att undersöka förhållandet. Då han efter en kort stund återkom, sade han:

»Ers majestät, karlen har rätt. Båten kan ej bära fler än han hittills gjort.»

»Tack, min gosse, för din upplysning», utbrast kungen och klappade den unge båtsmannen vänligt på axeln. »Se här», fortfor han och räckte sjömannen ett silfvermynt, »för det där kan du dricka Sveriges skål när du blir ledig.»

»Och kung Gustafs skål med», utropade den öfverlycklige båtsmannen under det han svängde hatten öfver sitt hufvud.

Sedan Gustaf III därefter befallt att Hurtig och hans kamrater skulle i en af fartygets båtar genast afföras till Amphion, begaf äfven han sig åstad till detta fartyg.

På denna Gustaf III:s prydliga lustbåt, som fått vara med i mer än en farlighet, hade flottans alla högre officerare och så många lägre, som kunde få rum där, på konungens befallning samlat sig.

Alla pratade och skrattade och de flesta trängdes omkring de käcke sjömännen Johan Puke och Erik Klint.

»Nå», utbrast kapten Scharff, där han stödde sig mot ena relingen, »har det ännu inte kommit någon under rättelse om hvad fienden tar sig till?»

»Frågar ni mig?» sporde den femtioåttåriga öfverstelöjtnanten Erik Klint.

»Ja, om ni har er något bekant, så delgif oss detta», ropade flere officerare.

»Har ej er son kommit tillbaka ännu från sin expedition?» sporde en annan.

»Nej, men han kommer där», svarade öfverstelöjtnant

Klint, under det fadersstoltheten lyste ur hans ögon och han pekade på ett litet fartyg, som för refvade segel kom in mellan holmarna. »Och se, där ger en båt honom ett tecken att lägga bi. Ah, det är kungens båt. Då är hans majestät själf med. Ej underligt att vi fått vänta här så länge. Men se, nu styr pojken åter hitåt. Vänta bara, mina herrar, snart få vi höra säkra underrättelser.»

»Ja», utbrast Puke så högt att alla hörde det, »du har en präktig son, min vän, och du kan med rätta vara stolt öfver honom!»

»Tack för det ordet», svarade gubben Klint och gaf Puke ett kraftigt handslag. »Och», fortfor han i lägre ton till Puke, »nog skulle det vara skam, om han vid nitton års ålder vore sämre än då han såsom kadett vid elfva år kommenderade en fregatt i spanska sjön.»

»Ja, ja, du har rätt», svarade Puke lika lågt och nickade bestyrkande.

Gustaf Klints lilla snabba kryssare, som alltid varit en nagel i ögat på ryssarne, och som äfven vid detta tillfälle varit strängt jagad, närmade sig emellertid hastigt Amphion.

Sedan den lagt sig sida vid sida med den kungliga båten, skyndade Gustaf III hastigt ombord på densamma hvarefter kryssaren lade sig för ankar ett stycke därifrån.

»Nu, mina herrar», utbrast konung Gustaf, i det han allvarligt såg sig omkring, »nu ha vi snart fienden öfver oss igen. Er käcke son, min bästa öfverstelöjtnant», fortfor han och lade sin ena hand på Erik Klints arm, »har snappat upp en kurir från prinsen af Nassau. Kuriren skulle till Petersburg, men löjtnanten upphann och tog honom. Bland det byte som togs var äfven en packe mer eller mindre viktiga bref. Det viktigaste och på samma gång roligaste är dock detta», fortfor konungen och höll ett litet hvitt papper öfver sitt hufvud, så att det kunde synas af alla.

Sedan Gustaf III en stund viftat af och an med detsamma fortsatte han:

»Brefvet är från prinsen af Nassau till kejsarinnan Katarina. Och kunnen I, mina herrar, tänka er hvad den öfvermodige prinsen säger? Jo, han vill helt enkelt

fira den nionde juli, som är kejsarinnans kröningsdag, med en seger öfver oss! Således veten I nu, mina herrar, när vi kunna vänta besöket. Jag är dock lugn, ty jag vet, att alla, såväl befäl som manskap, skola göra sin plikt.»

»Ja, ända till det yttersta, det kan ers majestät vara fullkomligt säker på», inföll C. O. Cronstedt, »eller hur, mina herrar?»

Ett dånande hurrarop besvarade eskaderchefens ord. Sedan jublet däraf tystnat, sade konungen:

»Innan vi skiljas åt har jag en plikt att fullgöra och jag har ursprungligen kallat er hit för att vara vittne därtill.»

Efter dessa ord vinkade han åt kapten Scharff och talade sakta några ord med honom, hvarefter kaptenen skyndsamt aflägsnade sig åt fören till.

Medan officerarne som ifrigast höllo på att hviska sins emellan och undra hvad som nu skulle inträffa, återkom kapten Scharff ledande den rodnande Anna Maria Engsten vid handen. Bakom dem syntes Hurtig och hans tre kamrater, ytterst nedslagna och omgifna af båtsmän.

»Träd fram du, min flicka», utbrast konung Gustaf. »Var inte rädd!»

Väl häpnade Anna Maria till en början, då hon såg så många högre officerare församlade, men vid konungens vänliga tilltal skyndade hon fram och gjorde en djup nigning först för konungen och sedan för de närmast stående.

»Mina herrar», sade Gustaf III därefter med klangfull stämma, »denna kvinna har visat ett mod, som en man bör vara stolt öfver att ega, och utfört ett vågstycke, som den käckaste sjöman skulle ha velat göra efter.»

Sedan konungen därefter redogjort för den modiga kvinnans uppförande under själfva genombrytningen samt hennes öden under den fortsatta färden till Svensksund, sade han:

»Icke blott såsom belöning för den trohet du visat din husbonde, kapten Scharff, utan fastmera för det mod och den käckhet, hvarmed du åt oss räddat ett visserligen litet men ändock sjödugligt fartyg, har jag i mina officerares närvaro velat lemna dig först dessa femtio riksdaler

och sedan denna medalj, som du hädanefter har rättighet att när du vill bära på bröstet.»

Sedan konungen därefter lemnat den modiga flickan penningarna, fästade han själf den i ett blått band hängande silfvermedaljen med inskriften »för tapperhet till sjös» på hennes bröst.

Det nästan svartnade för Anna Marias ögon. Det susade för hennes öron och hon skulle fallit omkull, om ej husbonden, kapten Scharff, i detsamma skyndat fram och mottagit henne i sina armar.

»Sansa dig nu, Anna Maria», hviskade han, så får du höra hvad kungen har att säga dem, som så fegt lemnade dig i sticket.»

Och det var ord och inga visor, som Gustaf III nu slungade öfver de fyra syndabockarne. »Tjusarkungen» kunde vara vältalig äfven när det gällde att vara ovetting.

Då han vid ett tillfälle gjorde en längre paus, skyndade kapten Scharff att ställa denna fråga till båtsmännen:

»Men ni voro ju fem, om jag ej misstager mig? Var det ej så?»

»Jo», svarade Hurtig, som blifvit utsedd att föra de öfrigas talan, emedan han bäst kunde lägga sina ord. Han berättade därefter om de öden de genomgått, deras vistelse på den lilla holmen utanför Fredrikshamn, deras flykt därifrån och Lustigs död.

När Anna Maria hörde att Lustig var död, knäppte hon båda händerna öfver bröstet. Hon tycktes bedja för den, som kort förut hånat och förorättat henne.

Hurtig slutade sitt anförande med dessa ord, och att de kommo rakt från hjärtat, det hördes tydligt på tonfallet i hans röst:

»Vi ha tjenat länge på flottan, och ännu har ingen kunnat beskylla oss för feighet. När vi sågo hur bräcklig skutan var och märkte fiendens mening, som var att skjuta den i sank, tänkte vi att vi bättre kunde behövas på annat håll än att låta döda oss som hundar utan att kunna göra det ringaste motstånd. Det var därför som vi öfvergåfvo skutan för att förena oss med våra stridande kamrater, men lyckan var ej med oss. Vår båt drefs inåt skären därför att vi i det hårda vädret ej hade mer än en åra att reda oss med. Flere gånger voro vi

på väg att gå under, men äfven i denna olycka var lyckan med oss.»

Sedan Hurtig dragit djupt efter andan och han märkte att ingen gjorde min af att afbryta hans tal, fortfor han:

»Om nu eders majestät tror att vi ä' fega och rädas att se faran stint i ögonen, så ställ oss på den främsta och farligaste platsen, men döm oss ej såsom feglingar, det är vår bön!»

Vid dessa ord föll Hurtig på knä och bakom honom hans tre kamrater.

Konungen vände sig bort för några sekunder. Härunder vexlade han betydelsefulla blickar med kapten Scharff. Hvad han såg i kaptenens bestämde honom för ett mildare tillmötesgående.

Då han åter vände sig till de knäböjande och med handen gjorde ett tecken åt dem att stiga upp, var ej heller hans ansikte så strängt.

»I skolen få er vilja fram», sade han. »Behållen er plats på det fartyg, där kapten Scharff träffade eder!»

Sjöslaget vid Svensksund utkämpades under två dagar, den nionde och tionde juli 1790. Det yttersta fartyget antrades efter en förfärlig kamp af ryssarne, sprang läck och sjönk med halfva skrofvat.

Den delen, som stod kvar öfver vattnet, var alldeles öfversållad af lik, ty där hade den sista mördande striden utkämpats.

När högen af fallna ryssar ändtligen blifvit bortförd, hittades underst liken af de fyra män, som i mer än en halftimme försvarat sig mot den påträngande fienden. De igenkändes såsom de fyra båtsmännen Snabb, Rask, Hurtig och Krona.

Då kapten Scharff omtalade detta för Gustaf III, utbrast denne:

»De hade således rätt! De voro tappre män! Ja, ingen har visat feghet i det slaget.»

Men när kaptenen omtalade detsamma för Anna Maria som ännu följde honom troget och hade vård om hans saker, utbrast hon:

»Nå, då ha de ju godtgjort hvad de felat! Gud vare deras själar nådig!»

VIII.

Vi försätta oss nu till Gersbo by, en fjärdedels mil söder om Fernebo kyrka. Det vackraste huset därstädes tillhörde storbonden Jöns Mattsson, en mäkta dryg kaxe, som aldrig kunnat göra sig riktigt omtyckt af sina församlingsbor.

Det som för en tid likväl knäckte den styfve bonden var hustruns död i början af kriget. Han tröstade sig dock snart, och blef, såsom det plägar gå med en del människor, ännu styggare och snålare än tillförne.

I synnerhet fick sonen Anders Peter, vid tiden för denna berättelse trettio år gammal och alltså i sina bästa år, erfara faderns dåliga lynne och det till och med i dubbelt mått.

Orsaken härtill var följande:

Anders Peter älskade hemligen Anna Maria, dotter till en af traktens mindre landtbrukare, som förut varit handlande i Sala. Men när det gick ut sig för honom flyttade han ut till Fernebo, sedan han därstädes köpt ett sextondels mantal.

Som gubben Engsten hade många barn, måste dessa ut för att själfva tjena sitt uppehälle, sönerna på ett och döttrarna på ett annat håll.

Anna Maria, som var den hurtigaste af flickorna, kom till kapten Scharff, och hennes öden under kriget ha vi förut beskrifvit.

När Jöns Mattsson fick vetskap om sonens kärlek till den fattiga Anna Maria, greps han af en sådan vrede, att sonen, af fruktan för sitt lif, måste fly till skogs, där han irrade omkring en hel vecka. Slutligen uppsökte fadern honom och tog honom med sig hem.

Nära nog ett halft år förflöt härefter utan att Jöns Mattsson nämnde något om sonens kärlek.

Men en dag trädde han fram till den på åkern i sitt anletes svett arbetande Anders Peter och sade honom rent ut, att han måste taga den rika enkan Brita från Presthyttan, en masugn, belägen tre fjärdedels mil i nord-vest från Fernebo kyrka, till äkta. Giftermålet var redan aftaladt mellan enkan och gubben Jöns.

Då gubben slutat sin harang vände sig Anders Peter till honom och sade lugnt:

»Jag tycker att far själf kunde gärna ta' henne.»

»Är du galen, pojke, hon är ju lika gammal som du, och jag, som är — —»

»Ja, inte gör det någonting, inte», afbröt sonen. »Per i Salbo, som är femtio år, gifte sig ju i våras med den adertonåriga Greta från Hebo, så att jag tycker att det gör ingenting om far ta'r Brita. *Jag* vill inte ha henne.»

»Ne-nej, du tänker naturligtvis på fattigjantan Anna Maria», svarade gubben Jöns ilsket.

»Ja, det gör jag, och endast henne tänker jag få till hustru, kom ihåg det, far. Jag är myndig och råder själf öfver — —»

»Jag ska råda dig, jag», skrek gubben och tog upp en stor sten, den han slungade mot sonen, som genom att hastigt vika undan undgick slaget. »Packa dig genast i väg och visa dig inte mera för mina blickar!»

Med sorgen i hjärtat vandrade Anders Peter vägen framåt. Då han såg att fadern tog en annan väg inåt skogen skyndade han hem, lade ihop sina bästa kläder, stoppade sparpengarna, som belöpte sig till några riksdaler, i fickan, och vandrade af igen.

Hans mål var Stockholm. Längre hade hågen stått dit, men förr än nu kunde han ej få tillfredsställa den.

Då han sorgsen och nedstämd gick förbi åkrarna vid Salbo, varseblef han fadern, som höll på att träta med Per. Han skyndade för den skull undan så fort han kunde.

Två dagar hade gått till ända och ännu hade icke Anders Peter visat sig i hemmet. Nu började gubben Jöns bli orolig, ty ensam kunde han ej sköta gården, och att taga sig en dräng, därtill var han alltför snål.

Snart spred sig det ryktet i Gersbo att Anders Peter tagit lifvet af sig för gubbens elakhets skull. Alla pekade finger åt Jöns Mattsson och han tordes snart ej mera visa sig ute, emedan bymännen, som tyckte om Anders Peter för hans hurtighets skull, lofvat att gifva gubben Jöns en minnesbeta, som han aldrig mera skulle glömma.

Efter några dagar spred sig i Gersbo det ryktet att Anders Peter gifvit sig ut i kriget. Detta gjorde gubben

Jöns ängslig med besked, ty att begifva sig dit var ackurat detsamma som att gå till döden, menade han.

En mörk afton smög sig därför Jöns till presten för att rådgöra med honom. Presten tog honom i en sträng upptuktelse, sade att det var för hans hårdhets skull som Anders Peter flytt hemmet och slutade med att gifva det rådet att gubben själf skulle begifva sig till Stockholm för att taga reda på om ryktet sagt sant.

Oaktadt sonens försvinnande djupt grämde honom, grämde honom likväl mera den omständigheten att en färd till hufvudstaden skulle komma att kosta så mycket penningar. Efter mycket funderande beslöt han sig dock för att anträda resan — till fots. Detta kostade ändock mindre.

Gubben Jöns kom till Stockholm och fick där efter mycket besvär veta att en bondson vid namn Anders Peter Jönsson från Salatrakten tagit värfning och redan gått ut i kriget.

Således intet tvifvel mera. Hans hårdhet och obilighet hade drifvit sonen att söka döden.

Under den fotresa som Jöns nu var *tvungen* att företaga hem, ty alla hans penningar, så när som på en och en half riksdaler, hade gått åt, grånade hans hår betydligt och då han kom hem kände knappt någon igen honom.

Härefter började en svår tid för gubben Jöns. Till sin stora harm måste han nu städsla en dräng och som denne var medveten om gubbens ytterliga snålhet begärde han dubbel lön mot den, som var bruklig.

Jöns prutade länge, men slutligen blef drängen arg, steg upp, slog sin mössa i bordet och utbrast:

»Nå, så skaffa en annan då, din snålvarg. Men du ska veta att det är ondt om folk nu, eftersom det snart ska bli utskrifning igen! Då får du betala tre gånger så stor lön.»

Dessa ord satte skräcken i gubben Jöns, så att han gaf drängen den äskade lönen.

Men från den dagen, då Jöns Mattsson fått vetskap om, att sonen gått ut i kriget, var han ej mera lik sig. Han talade till ingen, och ingen vågade heller tilltala den snåle och elake gubben.

IX.

Jöns Mattsson var icke blott snål, utan äfven elak, såsom ofvan blifvit nämndt. Dessa hans egenskaper ledo visserligen ett svårt afbräck genom sonens försvinnande, men snart tog hans gamla natur ut sin rätt igen.

Småningom framträngde till hans öron det ryktet, att Niklas i Åkersbo, en by ungefär en half mil i sydost från Fernebo kyrka, tänkte fria till den rika enkan Brita på Presthyttan.

Då flammade Jöns Mattssons afundsjuka ånyo upp och nu mycket häftigare. Anders Peter glömdes för tillfället, och endast föresatsen att hindra Niklas från att äkta »guldgrufvan» föresväfvade Jöns både natt och dag, så att han hvarken kunde äta eller sofva.

Härunder blef han naturligtvis ännu mera mager och torr och det var nära att han strukit med på kuppen.

Hur skulle han göra för att hindra Niklas från att knipa bort Brita? När han tröskade på logen; när han hjälpte sin dyrt förvärfvade dräng att gräfva diken eller när han körde oxarne på åkern, alltid stod den tanken liflig för honom: Den drummeln Niklas ska kanske bli rikare än jag.

Stackars Jöns! Han var, såsom många med honom, alltför hårdt fången i girighetens garn för att han skulle kunna slita sig lös därur.

En afton då han kom från skogen mötte han Niklas. Denne gick fram och helsade vänligt på Jöns, men denne återigen vårdade sig ej ens om att se åt Niklas.

»Hvad går åt dig, Jöns?» sporde slutligen Niklas.
»Är du sjuk, eller — —»

»Det angår dig inte», afbröt Jöns argt.

»Angår det mig inte?»

»Nej!»

»Jaså! Nå, har du haft någon underrättelse från Anders Peter?» sporde Niklas ännu en gång och nu gäckande.

»Det angår dig inte heller», fräste Jöns och blef askgrå i synen.

Niklas, som nu tydligt såg hur landet låg, och som endast ville retas med gubben Jöns, fortfor:

»Hur länge tror du att Brita ska vänta på honom, och när — —»

Längre kom ej Niklas i sitt tal och det af den orsak, att Jöns i detsamma slungade yxan efter honom, så att han var tvungen att springa undan för att ej få den rakt i hufvudet.

»Hvem Brita tar angår dig inte», skrek Jöns och skyndade att upptaga sin yxa.

Niklas, som var helt och hållet obevärpad och för den skull ej trodde sig om att kunna bestå en kamp med den elake gubben, drog sig skyndsamt undan, men innan han gick, stannade han bakom ett träd och skrek:

»Vänta till dess jag nästa gång träffar dig, du elaka gubbstut, så ska du få betalt för gammalt! Hvem tror du håller med dig? Ingen. Du är den afskyvärdaste rackare som finnes, och du ska få se, att Brita nog rakar förbi din pojkes näsa! Jaha, det ska jag vara man för! Ha — ha — ha!»

Och med dessa ord skyndade Niklas undan utan att Jöns, som var gammal och styfbent, kunde hinna upp honom.

Men under hemvägen rann plötsligt en annan tanke på Jöns. Han kom nu ihåg sonens ord att han (fadern) i stället kunde gifta sig med Brita.

»Ja, det vill jag göra», utbrast Jöns och knäppte med fingrarna. »Jag ska ändock ge Niklas lång näsa.»

Så snart han kom hem beredde han sig därför till friarfärden.

Anordningarna till denna för Jöns så viktiga resa medtogo två hela dagar. Jöns ville nämligen ej komma till sin utvalda såsom en fattig friare. Brita skulle då köra ut honom, det vore tvärsäkert.

Ändtligen var han färdig. Brunte ryktades ordentligt; den nya chäsen tvättades ren och så begaf sig Jöns Mattsson i väg.

Det var ej utan att hans hjärta bultade litet häftigare än vanligt då han kom i närheten af Presthyttan. Tanken på att Niklas kanske kommit honom i förväg marterade honom till den grad, att han först betänkte sig en lång stund innan han lät Brunte trafva in på den lilla biväg, som då ledde upp till Presthyttan.

Det var också ett viktigt steg, som Jöns Mattsson nu skulle taga. Han skulle ju slå sin egen son ur brädet.

Då Jöns väl hann inom grindarna band han Brunte vid en af stolparna, spottade ett par slag i näfvarna och slätade till de hårtestar, som fallit ned, hvarefter han med långsamma steg närmade sig manbyggnaden.

Men han hann ej fram förrän han möttes af Brita, som med en väldig brödspade i handen kom emot honom.

»Hvad står nu på», utbrast hon, »eftersom fader Jöns är ute? Har Anders kommit tillbaka?»

Och då Brita gjorde denna fråga sken hennes pussiga anlete alldeles som den uppgående fullmånen.

Gubben Jöns hade svårt att få ord. Efter mycket harklande kom han ändtligen fram med denna fråga:

»Vill Brita ha mig till man?»

Enkan gick ett par steg tillbaka, såg på Jöns Mattsson med en blick, som betydde så mycket som: Är du galen, gubbstut, och svarade därefter:

»Nej, tack, fader Jöns, jag tycker bara om Anders Peter och väntar till dess han kommer hem.»

Gubben Jöns förnyade ej sin fråga. Han gick ej, utan han *flög* tillbaka till Brunte, kastade sig upp i chäsen och körde i sporrsträck från Presthyttan, fullkomligt botad för sina kärleksgriller.

Men han hade ej kört halfva vägen, förrän han mötte Niklas, också på väg till Brita.

Det gamla hatet flammade upp. Båda hoppade ur åkdonen och på den smala vägen uppstod ett envige, som med kallblodigt lugn åsågs af de båda hästarne, hvilka i allsköns ro afbetade gräset på dikesrenarna.

Följden af enviget var att gubben Jöns slutligen, tack vare sin trogne Brunte, kom hem med två blå ögon.

Niklas kunde ej fortsätta resan, ty hans venstra arm var ledbruten, och sålunda gick båda rivalernas frieri om intet.

X.

Stormen tjöt och de tunga regndropparna piskade obarmhertigt fönsterrutorna i gubben Engstens lilla välbyggda gård.

Där inne sutto far och mor, båda till åldern, och talade om sina barn.

»Ja», sade slutligen modern och knäppte händerna andäktigt öfver bröstet, »våra barn ha det Gud ske lof tämligen bra, men se hur det gått med Anna Maria, det vete Herren allena. Hvarför skulle hon följa den där kaptenen ut i kriget?»

»Se så, mor, oroa dig inte nu», svarade gubben Engsten. »Den Herren vill bevara, den skyddar han äfven från de största faror.»

»Rätt, far, men jag kan ändå inte låta bli att med grämlse tänka på att flickan, som ju nu är gamla människans, skulle kasta sig i sådana faror.»

Samtalet afstannade här för en stund. Slutligen utbrast gubben Engsten:

»Undrar hvar Anders Peter tagit vägen?»

»Åh, du vet väl att också han gått ut i kriget.»

»Ja, det vet jag väl, men jag menar om han är levande eller död?»

»Ja, se det är omöjligt för oss att veta.»

Efter ännu en stunds tystnad fortfor gubben Engsten:

»Du kommer väl ihåg att Anders Peter och Anna Maria lofvade hvarandra tro innan hon flyttade?»

»Ja, det kommer jag nog ihåg, liksom att det var detta, som gjorde att gubben Jöns blef så förbittrad på sonen.»

»Ja, det sker mycket besynnerligt här i världen», inföll gubben Engsten. »Ska bli roligt att få höra om de sett hvarandra där ute?»

»Hvar?»

»I kriget, vet jag.»

»Gubben Engsten hann knappt få sista ordet öfver läpparna, då en hård bultning hördes på dörren.

»Öppna, far», uppmanade gumman. »Det är troligtvis någon, som behöfver skydd för regnet.»

Gubben stultade fram till dörren och öppnade efter ett kort dröjsmål. Knappt var dörren öppen förrän en högväxt man, väl insvept i en af regn drypande soldatkappa, trädde in.

»Guds fred, mor och far Engsten», ljöd det från den

inträdandes läppar i samma ögonblick som han lät kappan falla till golfvet.

De båda gamla betraktade nyfiket än hvarandra, än den resliga krigargestalten.

»Hvad! Ni känner inte igen mig», utbrast krigaren förvånad. »Har jag då blifvit så förändrad? Ja, det är sant», fortfor han och skrattade, »när jag gick ut i kriget hade jag ej något skägg och nu har jag detta», och härvid tog han sig ej utan välbehag om det stora, mörkbruna helskägget.

»Jo, nog tycker jag att jag känner igen rösten», svarade mor Engsten och gick krigaren på lifvet samt blickade honom forskande i ögonen. »Åh, Herre min Gud», skrek hon därefter till och slog ihop händerna, »det är ju Anders Peter!»

Vid ljudet af detta namn kom äfven gubben Engsten fram och såg den högväxte krigaren i ansiktet.

»Ja», sade äfven han, »det är Anders Peter! Mor, hvar hade vi från begynnelsen våra ögon?»

»Ni ha gissat rätt», svarade krigaren. »Jag är Anders Peter och har i kriget tjenat upp mig till sergeant. Får jag slå mig ned och prata en stund med er?»

»Hjärtans gärna, käre Anders», svarade gumman Engsten och røjde hastigt rum på den lilla blåmålade pinnsoffan. »Sätt dig här. Men — — men — —»

Och vid dessa ord tummade gumman förläget förklädessnibben.

»Hvad menar ni, mor Engsten? Sjung bara ut!»

»Jag törs väl inte nu säga *du* åt en så — —»

»Hvad är det för prat ni har för er», afbröt sergeanten. »Såsom förr i världen få ni allt framgent säga du, för se — — men mera därom sedan. Till en början vill jag veta om far lefver ännu?»

»Ja, nog gör han det», svarade gubben Engsten. »Jag såg honom senast i går.»

»Åh», inföll nu gumman, »du kan inte tro hvad han blifvit förändrad.»

»Så-å», inföll sergeanten dröjande, »på hvad sätt har han blifvit förändrad?»

»Han är sig inte lik.»

»Ja, men på hvad sätt?»

»Jo, rent ut», svarade gubben Engsten, »han är inte mera så snål. Din afresa höll på att knäcka honom. Och nu har han blifvit så hvit i hufvudet som ett lakan.»

Sergeanten satt en stund med hufvudet lutadt i händerna och det syntes tydligt att han var ett rof för häftiga sinnesrörelser.

Slutligen reste han sig upp, strök svetten ur pannan och utbrast:

»Nå, det är ju bra att han lefver; men nu en annan fråga. Hur är det med Anna Maria?»

Gubben och gumman Engsten betraktade hvarandra med betydelsefulla blickar, ty af sergeantens fråga framgick tydligt, att han icke träffat deras dotter.

De voro nu i en pinsam belägenhet. Hur skulle de svara?

Sergeanten upprepade sin fråga och tillade:

»Att döma af er tystnad har något inträffat med henne. Är hon död?»

När sergeanten gjorde denna fråga darrade hans manliga stämma af rörelse.

»Det är oss obekant», svarade gubben Engsten. »Vi ha ej på länge haft någon underrättelse om flickan.»

»Men orsaken?»

Nu kunde ej gubben Engsten längre hålla sig. Han trädde sergeanten in på lifvet och sade:

»Hon följde med kapten Scharff ut i kriget.»

Den tappre sergeanten hade många gånger sett döden i ansiktet utan att blekna, men nu bleknade han och det riktigt ändå.

»Kapten Scharff», utbrast han slutligen. »Han är på flottan! Store Gud, då har hon varit med både vid Wiborg och Svensksund. Och utan tvifvel är hon — —»

Bullret af en vagn, som stannade utanför, afbröt hans ord. Strax därpå bultade det återigen på dörren, och när denna åter öppnades inträdde en man och en kvinna.

Den sistnämnda stannade några ögonblick innanför dörren, såg sig omkring åt alla sidor, kastade därefter af sig den vida kappa, som dolde hennes gestalt, och ilade i gubben Engstens famn under utropet:

»Far! Mor!»

»Anna Maria!» ljöd det samtidigt från det gamla parets läppar när de med ömhet slöto den för död ansedda dottern i sina armar.

Den tappre sergeanten ville också störta fram, men afhölls därifrån då han i den främmande krigaren, som äfven aftagit sin kappa, såg en förman. Han blef därför stående orörlig på sin plats.

»Se här, far och mor», sade slutligen Anna Maria och visade på den främmande krigaren, »här är min husbonde, major Scharff. Men hvem är denne», fortfor hon och vände sig mot Anders Peter.

»En sergeant», mumlade majoren för sig själf. »Aha, jag börjar ana någonting.»

Nu brast gubben Engsten ut i ett gapskratt.

»Det har nu gått dig på samma sätt som oss», sade han därefter. »Gå fram och se honom bara i ögonen.»

En besynnerlig känsla bemäktigade sig Anna Maria. Hon hade likväl ej hunnit halfvägs fram till sergeanten, förrän hon flög i hans armar under utropet:

»Anders! Anders!»

En god stund höllo de älskande hvarandra omfamnade. Slutligen lösgjorde sig Anna Maria och fäste en lång blick på Anders' uniform.

»Du har också varit i kriget, ser jag.»

Anders omtalade därefter hvad som tilldragit sig mellan honom och fadern och slutade sålunda:

»Och lyckan har varit med mig, så att jag tjenat upp mig till sergeant.»

»Och bär medalj», utbrast Anna Maria, under det hon gaf sin husbonde en talande blick.

»Nå», utbrast denne och lade bådås händer tillsammans. »Gud vare lof att du nu fått den du håller kär, Anna Maria. Men du kan få se, min tappre sergeant, att din tillkommande hustru inte är sämre än du!»

Med dessa ord vek Anna Maria upp ett veck öfver bröstet, där hon stuckit in sin medalj.

I detsamma hördes ett stönande läte utanför ena fönstret. Alla sågo frågande på hvarandra.

Slutligen utbrast gubben Engsten, i det han närmade sig dörren:

»Det är någon, som råkat illa ut i detta ohyggliga väder.»

»Ja, för allt i världen, far, se efter hvem det kan vara», utbrast hans vänliga gumma. »Väl ha vi trångt, men för en olycklig står alltid vår dörr öppen.»

Major Scharff gaf den vänliga gumman en tacksam blick.

Efter några ögonblick kom gubben Engsten tillbaka, ledande vid armen en hvithårig gubbe, som oupphörligt ropade:

»Nej, jag vill inte komma under ditt tak. Det var du och din dotter, som gjorde att Anders Peter begaf sig hemifrån.»

»Se så, in med dig nu», ropade gubben Engsten. »Har inte ditt oförsonliga hjärta mjuknat upp ännu, så ska det väl göra det när du får se din son lifs lefvande stå där.»

Gubben Jöns betraktade några ögonblick sergeanten. Därpå sade han:

»Det är inte Anders Peter. Han såg inte ut så.»

»Jo, jag är Anders Peter. Det är bara skägget, som förändrat mig.»

Då gubben Jöns slutligen blef öfvertygad om att det var hans son som stod framför honom, sade han:

»Jaså, du är soldat nu?»

»Ja, och till på köpet sergeant», svarade Anders Peter.

Då utbrast gubben Jöns förnöjd:

»Nå, så mycket gladare ska då Brita bli. Hon väntar ännu på dig.»

Vid detta tal mörknade sergeantens ansikte och han sade, i det han tryckte Anna Maria till sitt bröst:

»Här ser ni Anna Maria, far. Vi ha en gång lofvat hvarandra trohet och stå fast därvid. I nästa månad får jag tillträda mitt underofficersboställe och då gifta vi oss.»

Jöns Mattsson stirrade en stund på det lyckliga paret. Slutligen tog ilskan öfver att Britas egendom ej skulle tillfalla sonen öfverhand, och han utropade:

»Om du tar Anna Maria, den där fattigjantan, till hustru, så får du inte en vitten efter min död, hör du det! Och så förbannar jag dig till på köpet, hör du det!»

»Men, far, tag nu reson», inföll Anders Peter. »Jag vill — —»

Innan sergeanten hann tala till punkt, steg major Scharff fram.

»Hör på, gamle man», sade han, »du går nu redan på grafvens brädd och kan vara så oförsonligt stämd. Din son har utmärkt sig mot landets fiender, det framgår både af den grad han tjenat sig till och af den medalj han bär. Men äfven denna flicka har gjort sitt namn känt och äradt inom vår svenska flotta, och — — —»

»Jag vill inte höra mera», afbröt Jöns Mattsson. »Anders Peter ska ha Brita och därmed basta. Men aldrig mera kommer min fot inom dina dörrar, Engsten, kom ihåg det!»

Med dessa ord rusade gubben Jöns ut, under det en svordom ljud från hans läppar. Han spådde också sant hvad hans besök hos gubben Engsten vidkom, ty då han ett par dagar efter ofvan beskrifna sammanträffande i Engstens hem skulle resa till Brita på Presthyttan skenade hästarna för honom. Gubben Jöns föll af vagnen och spräckte hufvudet mot en sten, så att han dog ett par timmar därefter utan att ha fått sansen igen.

Ungefär ett halft år därefter stod sergeantens och Anna Marias bröllop, och såsom någonting ovanligt talades sedan länge om att både brud och brudgum buro tapperhetsmedaljen, den de hvar på sitt håll emottagit såsom utmärkelse för sitt förhållande mot Sveriges fiender.

Major Scharff var med på bröllopet och omtalade där för alla gästerna den bragd, som Anna Maria utfört under »wiborgska gatloppet», och det fanns ingen, som ej fäste hans ord troget i sitt minne för att därefter delgifva andra hvad han hört.

Och på sådant sätt har Anna Maria Engstens modiga handling gått släkte från släkte.

SLUT.

